

بررسی تطبیقی آرای تربیتی امام محمد غزالی و خواجه نصیرالدین طوسی

زهرا ترک زاده آرانی^۱، رضا جعفری هرندی^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشگاه قم

۲- دانشیار گروه علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه قم

چکیده

هدف از نگارش این مقاله، بررسی تطبیقی آرای تربیتی امام محمد غزالی و خواجه نصیرالدین طوسی -فیلسوفان بزرگ اسلامی- است. روش بررسی و مطالعه از نوع توصیفی-تحلیلی است. نتایج تحقیق نشان داد که امام محمد غزالی بیش تر به مسایل دینی پرداخته، ولی خواجه نصیرالدین طوسی علاوه بر آن، توجه زیادی به کاوش در طبیعت و افلاک یعنی گرایش بیش تری به مسایل دنیوی و علمی دارد. غزالی تربیت را تدبیر نفس از طریق اعتدال بخشی به قوا و تمایلات از طریق معرفت می‌داند، ولی خواجه تربیت را مراقبت از نشو و نمای آدمی در مسیر طبیعی او به سوی کمال می‌داند. غزالی هدف تربیت را، سیر روح و باطن انسان به سوی حق و وصول به انس و قرب الهی ذکر می‌کند. خواجه عمده ترین تربیت را اعتدال میان قوای سه گانه‌ی آدمی -شهویه، غضبیه و ناطقه- می‌داند، ولی هر دو صاحب نظر در انتخاب هدف تربیت، بر رسیدن به حقایق تأکید می‌کنند. رسیدن به اراده از طریق تفکر یا گذشتن از تجربه به شهود و پرورش عقل روش تربیتی غزالی است، اما خواجه در روش تربیتی خود، به پیروی از طبیعت فرد توجه ویژه دارد. هر دو در روش تربیتی، مریبان را به استفاده از نظریه‌ی «عادت» سفارش کرده‌اند. غزالی در بحث از اخلاقیات، به تصفیه‌ی غرایز و تغییرپذیری اخلاق اشاره می‌کند و پیامبران (علیهم السلام) را بهترین الگوی اخلاق مطرح می‌کند، ولی خواجه در اخلاق، بحث فضیلت و رذیلت را مطرح می‌کند و فضیلت را اعتدال در قوای حکمت، شجاعت و عدالت دانسته و رذیلت را افراط یا تفریط در قوای سه گانه می‌داند.

واژه‌های کلیدی: آرای تربیتی، امام محمد غزالی، خواجه نصیرالدین طوسی، تربیت، اخلاق